

ВПЛИВ ВЕЛИКИХ ДЕРЖАВ НА ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ ОБ'ЄДНАННЯ КОРЕЇ

Проблема територіально-політичного об'єднання Кореї є без сумніву одним з найскладніших завдань для політичних еліт Республіки Корея та Корейської народно-демократичної республіки, як з огляду на тривалий термін окремого суверенного існування цих держав, так і через полярні відмінності їх політичного ладу. Корея – єдина країна світу, яка досі залишається розділеною за політичною ознакою¹. Щоб розібратися у всіх складних переплетіннях корейської проблеми, слід перш за все встановити причини її виникнення, а також з'ясувати вплив великих держав, які мають сухопутні або морські кордони з Кореєю.

Розташована на північно-східній окраїні Євразії, Корея перебуває під постійним впливом як континентальних (Китай, Росія), так і морських держав (Японія, США), відіграючи роль геополітичного моста. Як відомо, спроба корейців самостійно вирішити проблему об'єднання країни закінчилася доволі трагічно. В кінці 1970-х рр. спостерігалось різке посилення ролі наддержав та загострення їх протистояння в цьому регіоні, що надало корейській проблемі підкреслено міжнародного звучання. Американський учений Г. Гендерсон у 1973 р. зазначав, що жодна з великих держав „не ставить свої інтереси в Кореї вище зацікавленості у встановленні добросусідських відносин між ними, [...] не прагне до посилення напруженості, не кажучи вже про війну на півострові. Навпаки, всі вони в тій чи іншій мірі поділяють бажання знизити існуючий рівень напруження, і є ознаки того, що принаймні Вашингтон та Пекін сприяли початку переговорів між Північчю та Півднем”².

Відомі політологи-корезнавці, як М. Абрамович та вже згадуваний Г. Гендерсон підкреслювали, що будь-яке рішення корейської проблеми має включати “пряму або непряму участь великих держав” у переговорах Північ – Південь і у т. зв. визнанні обох Кореї. У свою чергу, американський політолог П. Снайдер зазначав: “У теперішніх умовах будь-яка формула переговорів, яка не передбачає участі в них усіх сторін, виглядає нереально”³. Значна кількість південнокорейських, американських та японських учених особливо виокремлюють роль США в еволюції корейської проблеми, а також у забезпеченні безпеки на Корейському півострові в останній чверті ХХ ст. На їх думку, американські зобов'язання відносно Кореї виходять із зацікавленості США у встановленні стабільнішого мирного порядку в Північно-Східній Азії та визнання того факту, що комуністичний контроль над Кореєю може суттєво та несприятливо позначитися на балансі сил у регіоні та дестабілізувати обстановку як у найближчому майбутньому, так і на триваліший період.

Таким чином, будь-яке вирішення корейської проблеми у 70–80-ті рр. мало включати пряму або непряму участь великих держав. Очевидно й те, що найважливішим для них є максимальна передбачуваність кінцевого результату процесу об'єднання. Високий ступінь невизначеності щодо характеру зовнішньої політики майбутньої об'єднаної Корейської держави, її участі у військово-політичних блоках з іншими країнами та спрямованості таких альянсів змушує великі держави, попри їх запевнення у бажаності розрядки, обережно ставитися до перспектив її об'єднання. Не секрет, що економічна могутність об'єднаної Корейської держави з часом безперечно зросте, і це

¹ У цьому контексті слід згадати про т. зв. „кіпрську проблему”, проте поділ Кіпру відбувся за національною ознакою – *авт.*

² *Journal of International Affairs*. 1973. – Vol.27. – №. 2. – P.208.

³ *Schneider P. L. Prospects for Korean Security. Asian Security in the 1980s. Problems for a time of transition.* – Cambridge, 1980. – P.138-139.

також непокоїть деякі країни, які належать до числа великих держав. Китай, Японія, СРСР та США, які мають інтереси в цьому регіоні, понад усе переймаються підтриманням тут статус-кво⁴.

США та Корейський півострів. Підхід США до проблеми Кореї змінювався неодноразово. Так, зокрема, “Гуамська доктрина”, проголошена президентом Р.Ніксоном у 1969 р., передбачала зменшення воєнного втручання США під час вирішення азіатських проблем. Це було обумовлено великими політичними, військовими та економічними збитками, яких зазнали США в Індокитаї. До того ж перехід до політики світової розрядки на початку 70-х рр. змусив США змінити тактику. І Сполучені Штати пішли на визнання факту існування двох держав для того, щоб дати необхідний Південній Кореї час для досягнення економічної та військової переваги над Північною Кореєю. Разом з тим США пішли на цей крок заради зближення з КНР. У свою чергу і Китай наважився на поступки заради зближення із США.

Таким чином, Корея стала одним з козирів у політичному зближенні США та КНР. Але при цьому США не забували ані на хвилину про безпеку Південної Кореї, оскільки в той період остання ще поступалася КНДР як в економічному, так і у військовому відношенні. США гарантували надання ефективної та швидкої допомоги у випадку здійснення КНДР агресії, взяли на себе зобов’язання не скорочувати чисельність розквартированих у Південній Кореї своїх військ, забезпечили збільшення військової допомоги Сеулу для модернізації південнокорейської армії. В результаті чисельність військ под егідою ООН у Південній Кореї скоротилася лише на одну третину, а безповоротна військова допомога тільки в 1970–1975 рр. досягла \$1,5 млрд. На ці кошти в США були закуплені сучасні літаки типу “Фантом”, ракети, танки М-60 та деякі засоби протиповітряної оборони⁵.

У 1976–1981 рр. Республіка Корея здійснила чергову програму модернізації армії, на яку було витрачено \$5 млрд., з них \$2 млрд. були отримані від США. Японія також надала Південній Кореї значні позики на пільгових умовах⁶. Президент США Дж. Форд 7 грудня 1975 р. висунув нову “Тихоокеанську доктрину”, згідно з якою США мали зберегти свою військову присутність в Азії як тихоокеанська держава; крім того, в цій доктрині американо-японські відносини мали набути нової якості, ставши центральною віссю стратегії США в цьому регіоні, водночас у цьому документі декларувалася потреба нормалізації відносин з КНР. Таким чином, визначальним положенням згадуваної доктрини було те, що Китаю та Японії відводилися ключові позиції в балансі сил у Тихоокеанському басейні та Азії загалом.

На переговорах міністрів іноземних справ Південної Кореї та Японії в 1975 р. були детально обговорені питання тристоронньої системи оборони, спертої на Угоді про взаємну оборону між США та Південною Кореєю (1953), Угоді про безпеку між США та Японією (1951) та Угоді про основи відносин між Південною Кореєю та Японією (1965). Президент Південної Кореї Пак Джон Хі підкреслив, що розвиток тісного співробітництва між Сеулом, Вашингтоном та Токіо у всіх сферах з метою збереження миру на Корейському півострові є ключовим моментом у підтриманні миру в Азії⁷. У цьому зв’язку відомий американський політолог Р.Скарлапіно писав: “Політика США в регіоні основана на двох неформальних і не пов’язаних “трикутниках”, що мають відношення до військової сфери: перший – США–Японія–Південна Корея, другий – США–Японія–Китай”⁸. Формування цих двох “трикутників” вплинуло на корейську ситуацію та значно посилило потенційне напруження на Корейському півострові.

⁴ Abramovitz M. Moving the Glasier. The Koreas and the Powers. – L., 1971. – № 80. – P.23.

⁵ Азия и Африка сегодня. – М., 1977. – № 3. – С.13.

⁶ Там само. – № 9. – С.13.

⁷ Korea Newsreview. – Washington, 02.08.1975. – P.6.

⁸ The China factor: Sino-American Relations and the Global Scene. The American Assembly. Columbia University and Council on Foreign Relations. – N.Y., 1981. – P. 213.

Таким чином, у 70-х рр., США, як і раніше, мали в Південній Кореї власні політичні, військово-стратегічні та економічні інтереси. Впродовж 1945–1975 рр. США витратили в Південній Кореї на економічні та військові цілі понад \$13 млрд.

У травні 1976 р. на зустрічі зі своїм колегою з Південної Кореї міністр оборони Д.Рамсфельд зазначав, що США життєво зацікавлені у безпеці Північно-Східної Азії, і тому в Південній Кореї необхідна присутність підрозділів американських збройних сил, а США має повсякчасно піклуватися про належне озброєння своїх союзників.

Державний секретар Генрі Кіссінджер у своїй промові 22 червня 1976 р. заявив, що США виступають проти вимог КНДР змінити організаційні основи Угоди про перемир'я 1953 р., проти одностороннього виводу американських військ з Південної Кореї, проти обговорення проблем миру та безпеки на Корейському півострові в ході двосторонніх переговорів тільки з США без участі Республіки Корея. Тим самим Кіссінджер підкреслив, що США не допустять ізоляції свого союзника (тобто Південної Кореї), і запропонував відновити переговори між Північчю та Півднем, прийняти в ООН обидві Кореї як повноправних членів і знайти нові та прийнятні для всіх зацікавлених сторін основи для підписання угоди про перемир'я. Крім того, Вашингтон висловив свою готовність покращити відносини з КНДР, але лише за умови, коли союзники Північної Кореї – СРСР та Китай – будуть готові на аналогічні кроки відносно Південної Кореї, тобто, іншими словами, на “перехресне визнання”.

У всіх пропозиціях США чітко простежується лінія на зміцнення системи збереження миру та врегулювання корейської проблеми, але без вирішення основного питання – виводу американських військ з Південної Кореї та надання корейському народові можливості самостійно вирішити проблеми без іноземного втручання. Звичайно, така пропозиція не здобула підтримки не тільки зі сторони КНДР, але й Японії та СРСР.

З приходом до влади президента Дж. Картера здавалося, що ця проблема зрушиться з місця, оскільки він узяв на себе зобов'язання протягом чотирьох-п'яти років вивести американські сухопутні війська з Південної Кореї, а вирішення військових питань покласти на саму Південну Корею, максимально сприяючи розвитку її військово-промислового потенціалу, а також ще більше залучаючи Японію до мілітаризації Південної Кореї. Але невдовзі стало ясно, що, як і у випадку з “Гуамською доктриною” Ніксона або “Тихоокеанською доктриною” Форда, Південна Корея тільки збільшила свою військову могутність та виявилася ще більше втягнутою до троїстої військово-політичної коаліції Вашингтон–Токіо–Сеул. Таким чином, пропозиції Дж. Картера зовсім не означали, що США відмовляються від своїх позицій у Південній Кореї. 20 червня 1979 р. Дж. Картер зробив спеціальну заяву про призупинення виводу американських військ з Південної Кореї, мотивуючи це даними ЦРУ про збільшення військової могутності КНДР.

Після того, як господарем Білого дому став президент Р.Рейган, питання про вивід американських військ було остаточно знято з порядку денного. У лютому 1981 р. на переговорах між Рейганом та Чон Ду Хваном американці заявили, що не збираються виводити сухопутні війська з Кореї та не допустять агресії з Півночі. Рейган підтвердив, що США нададуть Півдню можливість придбати найсучасніші системи озброєнь та технології виробництва військової техніки для відсічі можливій агресії з Півночі.

Вашингтон також запевнив, що Південна Корея має бути одним з повноправних учасників будь-яких переговорів США з Північною Кореєю, адже без неї ці переговори не будуть сприяти стабільності та миру в цьому регіоні. На 13-й консультативній зустрічі з питань безпеки між США та Республікою Корея на початку травня 1981 р. йшлося про те, що “безпека Південної Кореї є наріжним каменем миру, стабільності в Північно-Східній Азії” та має життєво важливе значення для безпеки США⁹.

Таким чином, можна стверджувати, що політика США на початку 80-х рр. визначалася бажанням максимально зміцнити військову могутність Південної Кореї та Япо-

⁹ Asian Security. – Tokyo, 1980. – P.62, 69.

нії. Цей крок був продиктований прагненням закріпити статус-кво та забезпечити найбільшу можливість для Півдня виграти час та досягти військової та економічної переваги над Північчю до 90-х рр.

Необхідно підкреслити, що однією з найпозитивніших рис міжнародної політики 70–80-х рр. стало фактичне визнання існування КНДР та її уряду як політичної реальності, з якою неможливо не рахуватися. Разом з тим, поряд з прагненням грати суттєвішу роль на Корейському півострові, США намагалися активізувати спільні з Пекіном дії, спрямовані на ізоляцію СРСР у цьому регіоні.

Відомий південнокорейський учений Ан Бьон Джун у 1980 р. відзначав: “В периферійному районі, а саме в Кореї, де зіштовхнулися інтереси Китаю, Японії та СРСР, роль США у збереженні статус-кво стає важливішою, ніж будь-де... Статус-кво в цьому трикутнику (Японія – КНР – СРСР) та в прилеглих районах може бути збережений лише в тому випадку, якщо США продовжуватимуть забезпечувати стратегічне прикриття Японії, а також Кореї [...]. В геополітичній перспективі американська військова присутність призначалась не тільки для відсічі можливому нападові Північної Кореї, але й для того, щоб служити стратегічною протизагою радянській експансії в Північно-Східній Азії”¹⁰.

Поміркованіші політичні діячі США та Англії вважають політику США із збереження своєї військової присутності в Кореї та розчленування країни такою, що вже не відповідає реаліям часу. Так, зокрема, Г. Гендерсон та Є. Рейшауер вважають, що поділена, ворожа Корея є не тільки дестабілізуючим фактором у цьому регіоні, але й перешкодою на шляху розповсюдження впливу великих держав на зміцнення миру та встановлення відкритих зв'язків у Східній Азії. Тільки об'єднання Кореї зробить її елементом миру та стабільності в Азії. Військова присутність США в Південній Кореї – основна перешкода на шляху об'єднання. Залежність від військової сили – ознака моральної слабкості зовнішньої політики США в Азії.

Таким чином, з огляду на те, що досі американські війська перебувають в Південній Кореї, можна зробити висновок про об'єктивне небажання США вживати заходів для об'єднання Кореї, а сама ідея об'єднання цієї країни сприймається більшістю американських політиків як віддалена мета. Крім того, необхідно наголосити на ще одній парадоксальній обставині – Південна Корея, маючи сьогодні незаперечну військову та економічну перевагу, виступає за присутність американських військ на своїй території.

Останнім часом все частіше звучать тривожні сигнали про “північнокорейську загрозу”, але для всього світу очевидно, що твердження американців про її наявність виглядають малопереконливими. При нинішньому співвідношенні сил на півострові та у світі свідоме ініціювання будь-якого великого конфлікту Пхеньяном було б рівноцінно самогубству. Очевидно також, що Північна Корея не в змозі вести будь-які воєнні дії без підтримки ззовні. Сьогодні такої підтримки їй очікувати немає звідки. Навіть якщо у північних корейців і з'явилась би зброя масового ураження (ЗМУ), навряд чи можна серйозно стверджувати, що вона буде використана для нападу на США або їх союзників. А ось запобігти повторенню на Корейському півострові югославського або іракського сценаріїв сама ймовірність наявності такої зброї у КНДР може. Невипадково, що, на відміну від Іраку, американці заявляють про своє бажання вирішувати всі проблеми на півострові мирним шляхом.

Не підтверджуючи та не заперечуючи наявності у них ЗМУ, північні корейці почали дуже ризиковану гру. Але підштовхнули їх до цього самі США. У березні 2002 р., коли про відновлення ядерної програми та ракетних запусків КНДР не було ще сказано ані слова, стало відомо, що КНДР знаходиться в списку семи країн, щодо яких Пентагон не виключає можливості завдання ядерних ударів. У відповідь міністерство іноземних справ КНДР попередило про можливість перегляду Пхеньяном усіх раніше

¹⁰ *Ahn Pyong Joon. Triangle: Japan-China-USSR and Korea – Soviet Policy in Asia: Expansion and Accommodation. – Seoul, 1980.*

укладених угод, давши тим самим зрозуміти, що північні корейці не виключають демонстративного відновлення своїх ракетних та ядерних програм.

Пізніше була оприлюднена нова стратегія національної безпеки адміністрації Буша, яка передбачала можливість завдання превентивних ударів по країнах з такими політичними режимами, які не влаштували США. В Пхеньяні зробили для себе відповідні висновки та вдались до реалізації низки заходів, які досі, щоправда, були більше схожі на дипломатичний шантаж. Однак ракетний запуск 1998 р. наочно засвідчив, що північні корейці можуть досягти таких успіхів, яких від них ніхто не очікує.

Поки що Пхеньян, незважаючи на свою жорстку риторику на адресу США, судячи з усього, має намір продовжувати тактику лавірування і навіть заявляє про свою готовність відновити переговорний процес із США. Одна з цілей цієї тактики полягає в тому, щоб виграти час для завершення тих оборонних програм, які, як вважають північні корейці, зроблять ризик силового впливу на КНДР неприйнятним для будь-якого ймовірного супротивника. Разом з тим слід визнати, що до сьогодні дипломатичний торг з американцями не дає бажаних результатів. Пхеньян знову спробував пожвавити міжкорейський діалог і навіть почав роботи із з'єднання залізничних та автомобільних шляхів між Північчю та Півднем.

Уроки подій в Іраці, на Балканах, в Афганістані, за всіма ознаками, дуже вплинули на зовнішню політику Пхеньяна. Там вважають, що ці уроки свідчать про нездатність ООН та її Ради Безпеки і світової спільноти в цілому запобігти або припинити агресію США та їх союзників проти суверенних держав, уряди яких не влаштовують США, про неготовність окремих країн або груп держав надати дієву допомогу жертві агресії під час відсічі їй. У КНДР практично не приховують свого розчарування позицією Росії і меншою мірою Китаю відносно нинішньої “антитерористичної операції”, організованої США. Не можна не звернути увагу на те, що, паралельно з декларативними сентенціями про “дружбу” з Росією та КНР, офіційна північнокорейська преса з явним осудом пише про “великі країни, які підкорилися вимогам США” або солідаризувалися з Америкою¹¹.

КНДР та частина суспільства Південної Кореї поклали великі надії на президентські вибори в США 2004 р., сподіваючись на зміни у зовнішній політиці цієї наддержави, але, на їх превеликий жаль, перемогу в них знову святкував Дж. Буш. Це означало, що різких зрушень у відносинах США та КНДР не станеться. Тому, попри всі зусилля Республіки Корея знайти вихід з цього становища шляхом проведення шестисторонніх переговорів, помітних успіхів так і не було досягнуто. Відтак Республіка Корея та КНДР до сьогодні намагаються нарощувати свої військові потенціали з дотеперішньою енергією.

П'ять років, що пройшли після міжкорейського саміту та прийняття спільної декларації, підтвердили, що корейське врегулювання і у найближчому майбутньому залишиться доволі складним та суперечливим процесом, який, певно, займатиме досить тривалий період. Безсумнівно мають місце й позитивні тенденції, але вони ще не набули стійкого та необоротного характеру.

Збалансована політика Китаю на Корейському півострові. Китай, як і Японія, через своє географічне розташування завжди мав свої особливі історичні зв'язки з Кореєю. Впродовж останнього тридцятип'ятиліття зовнішня політика Китаю була позначена невтручанням у внутрішні справи інших держав, дотриманням миру та дозованим прагматизмом. Такої ж стратегії Китай тримається і у вирішенні корейської проблеми. Звичайно, так було не завжди.

У 1970-х рр. Китай прагнув закріпити раніше досягнуте зближення з КНДР та ще більше відірвати КНДР від соціалістичних країн, у т.ч. й від СРСР, розглядаючи КНДР як свого єдиного вірного союзника в Азії. Тому керівники КНР всіляко підтримували ідеологію культу особи Кім Ір Сена та наростання націоналістичних настроїв у Півні-

¹¹ The Pyongyang Times. – 2001. – 15 December.

чній Кореї, але вже наприкінці цього десятиліття Пекін шукав шляхи для нормалізації своїх відносин з США та Японією. Китай уже не підштовхував Пхеньян до прямого воєнного конфлікту з Південною Кореєю та схиляв Кім Ир Сена до проведення гнучкішої лінії, розрахованої на багатовекторний підхід у вирішенні проблеми об'єднання країни.

Разом з тим змінювався курс КНР і відносно Південної Кореї: Пекін все більше схилявся до діалогу та економічного співробітництва з Республікою Корея. Однак при цьому Китай, на думку багатьох політологів, прагнув зберегти та зміцнити свої позиції в Північній Кореї та закріпити своє домінування на Корейському півострові, не допускаючи зростання впливів третіх держав. Це пояснювалося тим, що, за образним висловом, "Північна Корея завжди була і є для Китаю "губами, які захищають рот", і китайці побоюються завоювання Кореї більше, ніж захоплення будь-якої прибережної провінції самого Китаю¹².

У кінці 1970-х рр. КНР проводила політику уникнення будь-яких ускладнень на Корейському півострові та конфронтації з приводу цього із США та Японією. Розбіжності з КНДР у зв'язку з цим викликали навіть деяке охолодження в їх відносинах. Прагматизм Китаю у зовнішній політиці та послаблення ідеологічної нетерпимості, засудження культу Мао Цзедуна, неповне виконання Китаєм своїх зобов'язань у наданні економічної допомоги Північній Кореї – все це викликало незадоволення з боку КНДР. Таким чином, курс Китаю стосовно корейської проблеми диктувався зростаючим прагненням зберегти статус-кво та запобігти можливим порушенням регіональної безпеки з боку КНДР.

Отже, КНР традиційно справляла і справляє величезний вплив на вирішення проблеми об'єднання Кореї. Ще у 70-х рр. південнокорейський вчений Кім Джон Єп зазначав: "Такі фундаментальні та близькі відносини між Кореєю та комуністичним Китаєм набули додаткової міцності із зростанням їх могутності, і без врахування цієї обставини абсолютно неможливо думати про вирішення проблеми об'єднання Кореї"¹³. Підкреслюючи значимість Кореї для Китаю, американський учений Д. Барнетт зазначав: Пекін розглядає Корею як незалежну, але ще поділену державу, яка має особливі історичні та стратегічні зв'язки з Китаєм. Цілком очевидно, що така потужна політична підтримка Пекіном Північної Кореї не сприяє зміцненню стабільності в Кореї, але, безсумнівно, Китай не вдаватиметься до дій, що можуть викликати воєний конфлікт, який би безпосередньо зіштовхнув його із США.

Всі учасники вирішення корейської проблеми, в тому числі КНР і США, розуміють, що у випадку збройного конфлікту основа для зближення і миру буде зруйнована. Тому визначальним для Китаю є нині безпека і збереження свого контролю та впливу на Півночі. Отже, КНР має свій глибинний стратегічний інтерес на Корейському півострові, що дозволяє спрогнозувати політику Китаю відносно корейської проблеми на найближчий період:

1. Китай виступатиме проти нової війни та військових зіткнень у Кореї, тому всіляко сприятиме збереженню миру та стабільності на Корейському півострові;
2. Китай всіляко перешкоджатиме раптовому падінню диктаторського режиму Північної Кореї та підтримуватиме тісні зв'язки з Північною Кореєю;
3. Китай продовжуватиме зміцнювати економічне та культурне співробітництво з Республікою Корея;
4. Китай підтримуватиме добросусідські стосунки із суміжними державами;
5. Китай не заперечуватиме проти перебування в Республіці Корея американських військ з тим, щоб перешкодити Японії стати могутньою військовою державою. Більше того, Китай навіть побоюється виведення американських військ та їх можливої передислокації (хоч навіть й теоретично) до Тайваню.

¹² Загорія Д. Тресторонні відносини: Китай–Радянський Союз–Північна Корея. – Сеул, 1977.

¹³ Kim Jun-Yop. The Significance and Problems of Korean Unification // Korean Quarterly. Winter 1970–1971. – Vol.12. – № 4. – P.11.

Отже, враховуючи прагматизм, і, як наслідок, подвійні стандарти у зовнішній політиці Пекіна, можна зробити висновок, що найголовніше для Китаю – це зберегти стабільний мир на Корейському півострові. Це означає, що Китай, як і раніше, буде політично підтримувати Північну Корею, а економічно співробітничати з Південною Кореєю. На думку південнокорейського ученого Ан Бьон Джуна, попри розвиток економічних та культурних контактів з Південною Кореєю, Китай у політичному відношенні значно більше зорієнтований на КНДР¹⁴.

Разом з тим необхідно підкреслити, що у відносинах між Китаєм та КНДР не завжди все було гаразд. Північнокорейські лідери досить часто висловлюють своє розчарування китайською внутрішньою та зовнішньою політикою. Новий дозований прагматизм у китайських економічних програмах, швидкий поворот до розвиненого індустріального світу, послаблення ідеологічних догм – все це суперечить внутрішній та зовнішній політиці лідерів Північної Кореї. Не може не непокоїти Північну Корею і явне зближення Китаю із США та Японією у вирішальних стратегічних питаннях. Крім того, Пхеньян незадоволений і скороченням обсягів економічної допомоги з Китаю.

Попри деяку прохолоду у відносинах між Китаєм та КНДР, у випадку виникнення критичної ситуації Китай завжди надасть допомогу Північній Кореї. Але зараз КНР проводить на Корейському півострові зважену, збалансовану політику, яка відповідає національним інтересам Китаю в цьому регіоні.

Особливе ставлення Японії до корейської проблеми. Відносини між Кореєю та Японією з давніх часів були непростими і до сьогодні залишаються доволі складними. Двосторонні стосунки були ускладнені насамперед через часті вторгнення японців на Корейський півострів. Протягом останньої чверті XIX ст. Японію стримували Китай та Росія, при цьому всі три держави прагнули встановити контроль над Кореєю. Рівновага була порушена російсько-японською та китайсько-японською війнами, в результаті яких Японія в 1910 р. анексувала Корею та вперше позбавила її незалежності. Як відомо, колоніальне панування Японії продовжувалося до 1945 р. і залишило багато негативних наслідків у відносинах двох країн. У 1995 р. прем'єр-міністр Японії виступив із засудженням недружніх актів щодо Кореї у минулому та вибачився, а ще через три роки президент Кореї Кім Де Джун та прем'єр-міністр Японії пан Обучі проголосили початок нового корейсько-японського партнерства.

Немає жодних сумнівів, що Японія відіграватиме важливу роль у вирішенні проблеми об'єднання Кореї. Південнокорейський учений Кім Хан Дюн у книзі "Політика об'єднання Кореї" зазначав, що вирішення питання об'єднання Кореї знаходиться в залежності від політичного курсу Японії. На його думку, мирне співіснування двох Кореї, запобігання можливому конфлікту на півострові, який неминуче зачепив би і „Країну висхідного сонця”, відповідає інтересам Японії. Курс Токіо – це підтримувати статус-кво на Корейському півострові. Японія не вірить у можливість об'єднання у найближчому майбутньому, тому прагне підтримати мир між Північчю та Півднем. Але при цьому Токіо виступає за перебування американських військ у Кореї, щоб сприяти переозброєнню власних „сил самооборони”¹⁵.

Прикметно, що зближення Японії та Китаю причинилось до помітних змін у ставленні Токіо до корейської проблеми. Японія переглянула свій курс щодо Північної Кореї – близького союзника Китаю. Але, тим не менш, формула „сенкай бунрі”, тобто відділення економіки від політики, навряд чи буде застосована до двох Кореї так само, як вона діє стосовно Пекіна та Тайбея. Японія, скоріш за все, зробить акцент на збереженні статус-кво шляхом дипломатії рівної віддаленості, основаної на визнанні двох Кореї.

Японія історично завжди прагнула до контролю над Кореєю, але сьогодні її мета – зберегти Корейський півострів нейтральним, оскільки інакше це загрожувало б безпе-

¹⁴ The China Factor (Sino-American Relations and the Global Scene). – New Jersey, 1981. – P.191–192.

¹⁵ Кім Хан Дюн. Політика об'єднання Кореї. – Сеул, 1977. – С.258–259.

ці країни. Таким чином, завданням Японії є підтримка миру в Кореї, щоб уникнути ризику відновлення конфлікту та безпосереднього залучення до нього самої Японії. При цьому Японія не хоче перемоги комуністів у майбутній об'єднаній Кореї, оскільки в цьому випадку треба було б переглянути свою воєнну стратегію. “Японія, безумовно, надає перевагу об'єднаній некомуністичній Кореї, але за умови відсутності ризику конфлікту або посилення радянсько-китайських контрзаходів”¹⁶.

З висловлювань американських та південнокорейських політологів стає зрозумілою спрямованість нинішнього зовнішньополітичного курсу Токіо на Корейському півострові: перетворити Південну Корею на надійну буферну державу, залучивши її до спільної зони безпеки, а також до активного економічного співробітництва. Але справжніх стратегічних задумів Японія не розкриває. Звичайно, викликає великі сумніви й теза про те, що Японія хотіла б бачити Корею об'єднаною некомуністичною країною, оскільки сьогодні існують досить гострі економічні протиріччя між Токіо та Сеулом. Таким чином, очевидно, що Токіо зацікавлене у стабілізації обстановки на Корейському півострові та у продовженні мирних переговорів, у тому числі й шести-сторонніх, тому що в цьому Японія вбачає більше шансів у встановленні кінцевого миру в Кореї і фактор, що сприяє забезпеченню безпеки самої Японії.

Отже, великим державам сьогодні не вигідно, щоб Корея стала об'єднаною могутньою країною: китайці побоюються виходу американських військ майже на 1400-кілометровий корейський-китайський кордон, американці – перспективи бути змушеними покласти край своїй військовій присутності в Кореї, японці – появи сильного конкурента, що прагне взяти історичний реванш за приниження у своєму колоніальному минулому, Росію непокоїть поява в ролі сусіда держави з 70-мільйонним населенням, що знаходиться під впливом США, тим більше з американськими військами на його території, оскільки це було б рівноцінним формуванню на східних кордонах Росії азіатського аналога НАТО.

Росія та Корейський півострів. У Москві сьогодні чітко розуміють, що в новому тисячолітті Росія не може бути активним фактором формування міжнародної структури в Північно-Східній Азії (ПСА) на нових засадах. За відповідних зусиль усіх зацікавлених сторін тут може сформуватися ситуація на основі багатостороннього та двостороннього співробітництва. Важливим елементом безпеки в ПСА залишається Корейський півострів. Світ є свідком того, що протягом останніх десятиріч події воєннополітичного характеру на півострові суттєво впливали на загальну ситуацію в такому важливому для Росії регіоні Азії, а невирішеність окремих регіональних проблем продовжує і зараз викликати занепокоєність світової спільноти і, особливо, сусідніх з Кореєю держав.

З початку 90-х рр. минулого століття внутрішні зміни в Росії та зміни міжнародної ситуації привели до суттєвого повороту в її відносинах з двома корейськими державами. І як наслідок, ми сьогодні маємо справу з новою геополітичною реальністю, яку умовно можна розглядати в рамках тріади (Росія, Республіка Корея та КНДР). Природно виникає питання, в якому напрямку тріада може трансформуватися в тих чи інших умовах. Адже одна справа, коли відбувається наближення до такої системи міжнародних відносин, в якій буде витримуватися баланс інтересів усіх сторін та запанує компромісний підхід до реалій, що склалися, а інша справа, якщо в майбутньому ця система буде відігравати роль накопичувача складних проблем та втрачених можливостей.

Сьогодні навряд чи можливо повністю відповісти на питання, що позитивне чи негативне принесуть зміни в ПСА або на Корейському півострові. Немає сумнівів у тому, що в Москві ясно усвідомлюють, що настав час для проведення багатофакторного аналізу (зважаючи на ситуацію в самій Росії), а також розробки плану чітких дій з урахуванням реальних інтересів та можливостей своїх корейських партнерів. При цьому варто нагадати, що Корейський півострів історично та геополітично завжди був у сфе-

¹⁶ Мунхва Ільбо. – 2004. – 24 листопада.

рі національних інтересів Росії, яка прагне забезпечити мир та стабільність у районах, що розташовані по периметру її кордонів. Росія й не приховує, що вона має свої інтереси на Корейському півострові.

Якщо враховувати, що США, які відділені океаном від Кореї, захищають свої національні інтереси на такій відстані, то позиції Росії в цьому питанні є переконливішими. Звідси очевидно, що позиція Москви стосовно міжкорейського зближення та його можливих результатів також визначається власними національними інтересами Росії, яким, безумовно, відповідає ліквідація осередку напруги на її далекосхідних кордонах та поява в перспективі єдиної Кореї, яка б займала щодо Росії дружні позиції.

Не викликає сумнівів і той факт, що для Росії за будь-якого варіанта об'єднання головним буде підтримання миру та стабільності на Корейському півострові. Про це переконливо свідчить зміст Пхеньянської декларації 2000 р. та Московської декларації 2001 р., які були підписані президентом Росії Путіним та Головою Комітету оборони КНДР Кім Чен Іром, а також російсько-корейської спільної заяви після візиту Путіна до Республіки Корея в лютому 2001 р. Зрозуміло, що для Росії є дуже важливою максимальна передбачуваність кінцевого результату процесу об'єднання.

Невизначеність майбутнього об'єднаної держави щодо спрямованості її зовнішньої політики, її участі у воєнно-політичних союзах і орієнтованості цих союзів змушує Росію, вітаючи міжкорейську розрядку, обережно ставитися до перспектив об'єднання. Звичайно, Росію не влаштовує поява в ролі сусіда держави з 70-мільйонним населенням, яка знаходиться під переважним впливом інших країн, насамперед США.

Враховуючи нинішнє політичне та економічне становище Росії, для неї є актуальним не домінування в Кореї, а, скоріш за все, недопущення такої ситуації, коли об'єднана Корея залишилася б під впливом будь-якої одної, тим більше конкуруючої з Росією, держави¹⁷. І оскільки при нинішньому співвідношенні сил у Північно-Східній Азії розвиток подій за таким сценарієм повністю виключити неможливо, для Росії у короткій та середньостроковій перспективі є вигідним існування КНДР в якості дружньої суверенної держави, яка виконує роль буфера для стримування геополітичних амбіцій США в цьому регіоні.

Досить природно, що Росію більше влаштовує пропозиція КНДР про створення в Кореї позаблокової нейтральної держави, ніж південнокорейський варіант, який не виключає американську військову присутність навіть після об'єднання Кореї. Не можна не відзначити посилення позитивного впливу російської політики на розвиток ситуації на Корейському півострові. Росія прагне відігравати у справах Корейського півострова конструктивну, стабілізуючу роль, яка не суперечить нічийим інтересам. Президент Путін у своєму посланні Президенту Кім Де Джуну заявив про готовність Росії надати допомогу для створення сприятливих умов для прямого діалогу між Пхеньяном та Сеулом.

Стабільні відносини між Республікою Корея та КНДР відкривають шлях до величезних можливостей торговельно-економічного співробітництва Росії з обома корейськими державами. Так, зокрема, з'єднання російської залізничної магістралі з корейськими шляхами сполучення відкриє нові можливості для ділового співробітництва та економічної інтеграції на європейському континенті, а крім того, ще й сприятиме зміцненню довіри, миру та безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Нормалізація відносин між КНДР та Республікою Корея і розвиток міжкорейського співробітництва може також розширити торговельно-економічне співробітництво Росії з обома частинами Кореї. Це, без сумніву, створило б нові сприятливі можливості для розвитку Далекого Сходу та інтеграції його економіки до глобальних процесів в АТР.

Стабілізація ситуації на Корейському півострові повністю відповідає інтересам Російської Федерації. І зокрема ще й тому, що напруга між Північчю та Півднем, яка час від часу посилюється в цьому регіоні, явно не сприяє реалізації спільних економі-

¹⁷ Сеул Сінмун. – 2005. – 26 січня.

чних проєктів, таких як, стиковка російського Транссибу з корейськими залізничними магістралями. Цей проєкт для Росії є важливим особливо тому, що, як зазначав В.Путін, його “реалізація не тільки відкриє нові можливості для ділового співробітництва та економічної інтеграції на Євразійському континенті, але й слугуватиме зміцненню довіри, миру та безпеки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні”¹⁸.

Також Росія вважає, що відновлення діалогу КНДР, з однієї сторони, і США та Японії, з іншої, відповідає інтересам корейського врегулювання, а отже, й інтересам Росії. За п’ять років, що минули після міжкорейського саміту, Росія всіма своїми діями продемонструвала, що вона готова всіляко сприяти зміцненню довіри, утвердженню принципів мирного співіснування, налагодженню стабільного та всебічного співробітництва між КНДР та Республікою Корея на основі Спільної декларації та інших міжкорейських домовленостей.

Як відомо, Росія має історичні зв’язки як з КНДР, так і з Республікою Корея. Але при цьому необхідно підкреслити, що, якщо відносини з Республікою Корея були встановлені лише на початку 90-х рр. минулого століття, то з КНДР Москва має глибші та різноманітніші зв’язки. Тим не менш, стосунки між Росією та обома корейськими державами розвиваються дуже повільно як в економічному, так і в політичному відношенні. Нині можна впевнено говорити, що Москва буде проводити збалансовану лінію, що відповідає національним інтересам Росії, і підтримувати добросусідські відносини з обома корейськими державами. Таким чином, Росія при розгляді кардинальної для обох корейських держав проблеми, якою має бути об’єднання, прагне до стабільності в ПСА та АТР, що відповідає її державним інтересам, у т.ч. й на віддалену перспективу.

Росія розуміє, що об’єднання Кореї, налагодження взаєморозуміння між обома її частинами потребує часу, і тому побоюється відкрито підтримувати ту чи іншу сторону. Головні зусилля Росія спрямовує на розбудову відносин з обома корейськими державами, які б враховували такі фактори: соціальна та економічна стабільність, національна безпека, геополітичні інтереси, стан навколишнього середовища, врегулювання соціальних конфліктів без застосування сили, пом’якшення галузевих та регіональних диспропорцій. Таким чином, Росія передбачає, що процес активізації відносин між Росією та двома корейськими державами буде відбуватися на міцній основі з урахуванням історичного досвіду та життєвих інтересів партнерів у далекосхідному та інших регіонах світу.

Хоча питання про об’єднання Кореї є передусім справою самих корейців, які повинні подолати взаємну ворожість та недовіру, уроки історії свідчать, що традиційна політика Росії, спрямована на зміцнення незалежності та територіальної цілісності Кореї ще може відіграти дуже важливу роль у досягненні національної єдності Кореї.

На основі вищевикладеного можна зробити такі висновки. 1. Проблема об’єднання Кореї залишається складною, а відтак у найближчій перспективі всі зацікавлені країни – насамперед великі держави – підтримуватимуть політику миру, стабільності та статус-кво на Корейському півострові, тобто на даному етапі жодна з них не зацікавлена в об’єднанні Кореї; 2. Ставлення чотирьох великих держав з точки зору довгострокової перспективи до питання возз’єднання двох корейських держав неоднозначне, хоча публічно ніхто не виступатиме проти об’єднання; 3. У цій ситуації зростає роль самих корейців, які мають узяти на себе вибір майбутніх шляхів об’єднання власної країни.

Таким чином, підходи США, КНР, Японії та Росії до розв’язання корейської проблеми будуть, скоріше за все, багатоваріантними, а на їх позиції у цьому питанні впливатиме складне поєднання глобальних, регіональних та міжкорейських факторів.

¹⁸ О приветствии Президента РФ В.Путина участникам «Российско-корейского поезда дружбы». Сообщение МИД РФ от 29 июля 2002 г.